

TÉMA 4: ÚVOD DO NÁRODNÍCH ÚČTŮ

Cílem tématu je poskytnout základní informace o systému národního účetnictví zejména s ohledem na statistiku vládního sektoru. Tyto znalosti umožní studentům se správně orientovat ve vládních dokumentech z oblasti veřejných financí (např. Konvergenční program).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uvedte původ - Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

The logo of the Ministry of Education, Youth and Sports (MŠMT) in the Czech Republic, featuring the letters 'MŠMT' in a stylized font.
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OSNOVA TÉMATU

1. Národní účetnictví a vládní finanční statistika
2. Sektory v národním účetnictví a zařazování jednotek
3. Transakce a jejich zachycení
4. Sekvence účtů
5. Deficit a dluh sektoru vládních institucí

I. NÁRODNÍ ÚČETNICTVÍ

- Mezinárodně srovnatelný, harmonizovaný a konzistentní účetní rámec pro systematický a detailní popis celé ekonomiky.
- Umožňuje zachytit její složení a vztahy se zbytkem světa.
- Různé metodiky, nyní ESA2010
- Za standard odpovídá Eurostat, za jeho aplikaci pak odpovídají národní statistické úřady (v ČR Český statistický úřad - ČSÚ).

VLÁDNÍ FINANČNÍ STATISTIKA (GFS)

- Soubor informací o ekonomickém chování sektoru vládních institucí.
- Slouží k:
 - monitorování veřejných financí,
 - administrativní a analytické účely,
 - prognózy.
- Podkladem jsou data z národních účtů.

MOTIVACE VLÁDNÍHO SEKTORU

- Odlišná motivace se projevuje ve dvou základních činnostech:
 - Produkce (především netržní) výrobků a služeb na individuální (např. vzdělávání, zdravotní péče ...) a kolektivní (např. obrana, policie ...) spotřebu,
 - Redistribuce (přerozdělování) důchodu a bohatství
- K financování nákladů na zajištění těchto funkcí uvaluje a vybírá daně a soc. příspěvky.

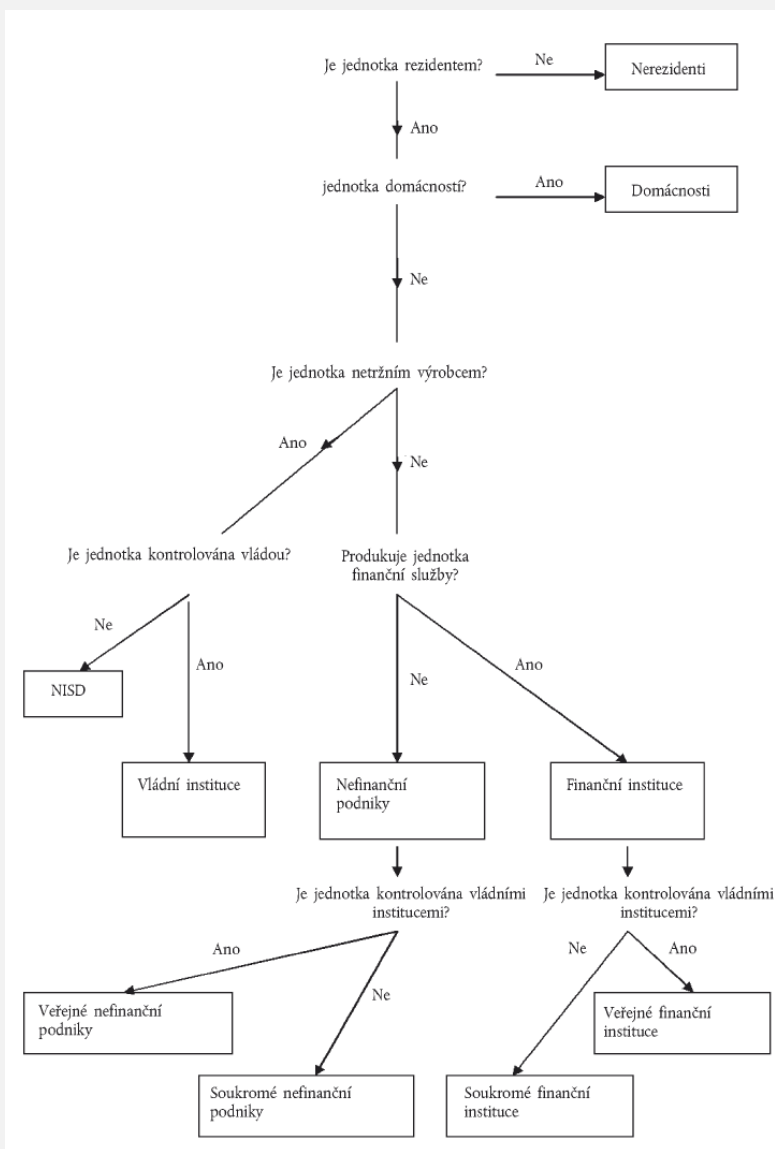
INSTITUCIONÁLNÍ JEDNOTKA

- Je schopna:
 - vlastnit zboží a aktiva,
 - vstupovat do závazků,
 - zapojovat se vlastním jménem do hospodářské činnosti a transakcí s ostatními jednotkami.
- Seskupovány do sektorů.

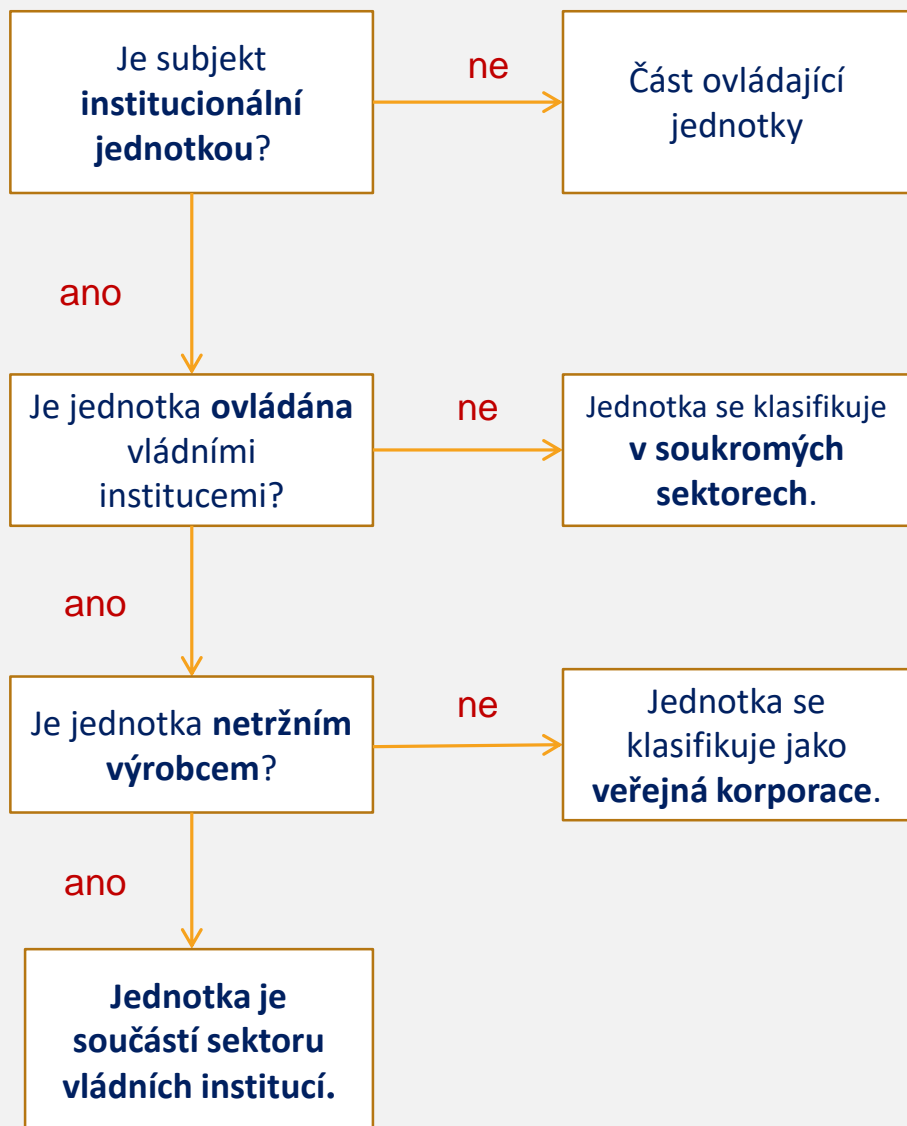
2. SEKTORY V NÁRODNÍM ÚČETNICTVÍ

- nefinanční podniky (S.11),
 - finanční instituce (S.12),
 - vládní instituce (S.13),
 - domácnosti (S.14),
 - neziskové instituce sloužící domácnostem (S.15),
 - nerezidenti (S.2).
-
- Dělí se na podsektory.

ZAŘAZOVÁNÍ INSTITUCIONÁLNÍCH JEDNOTEK DO SEKTORŮ

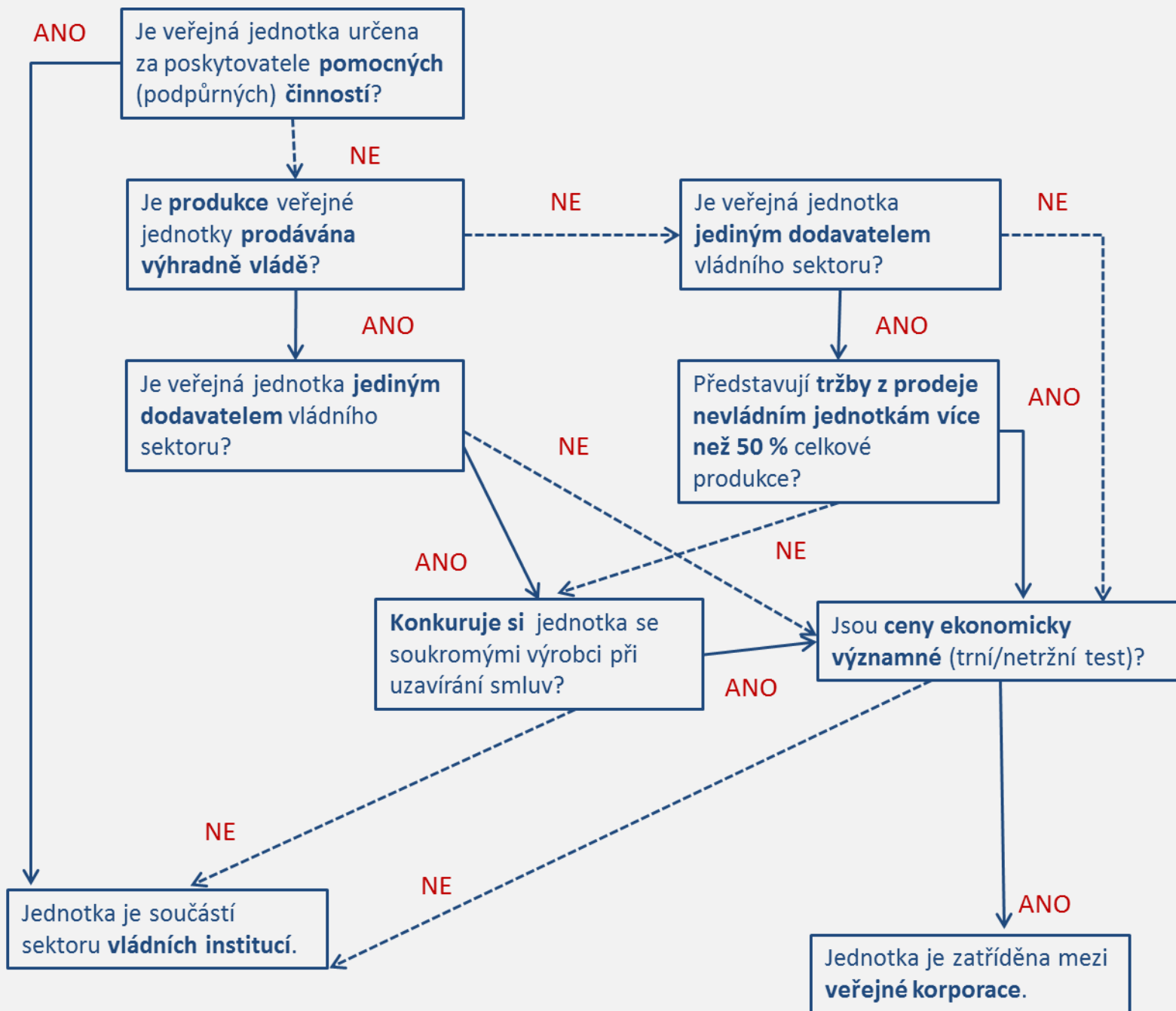

KRITÉRIA PRO ZAŘAZENÍ DO SEKTORU VLÁDNÍCH INSTITUCÍ

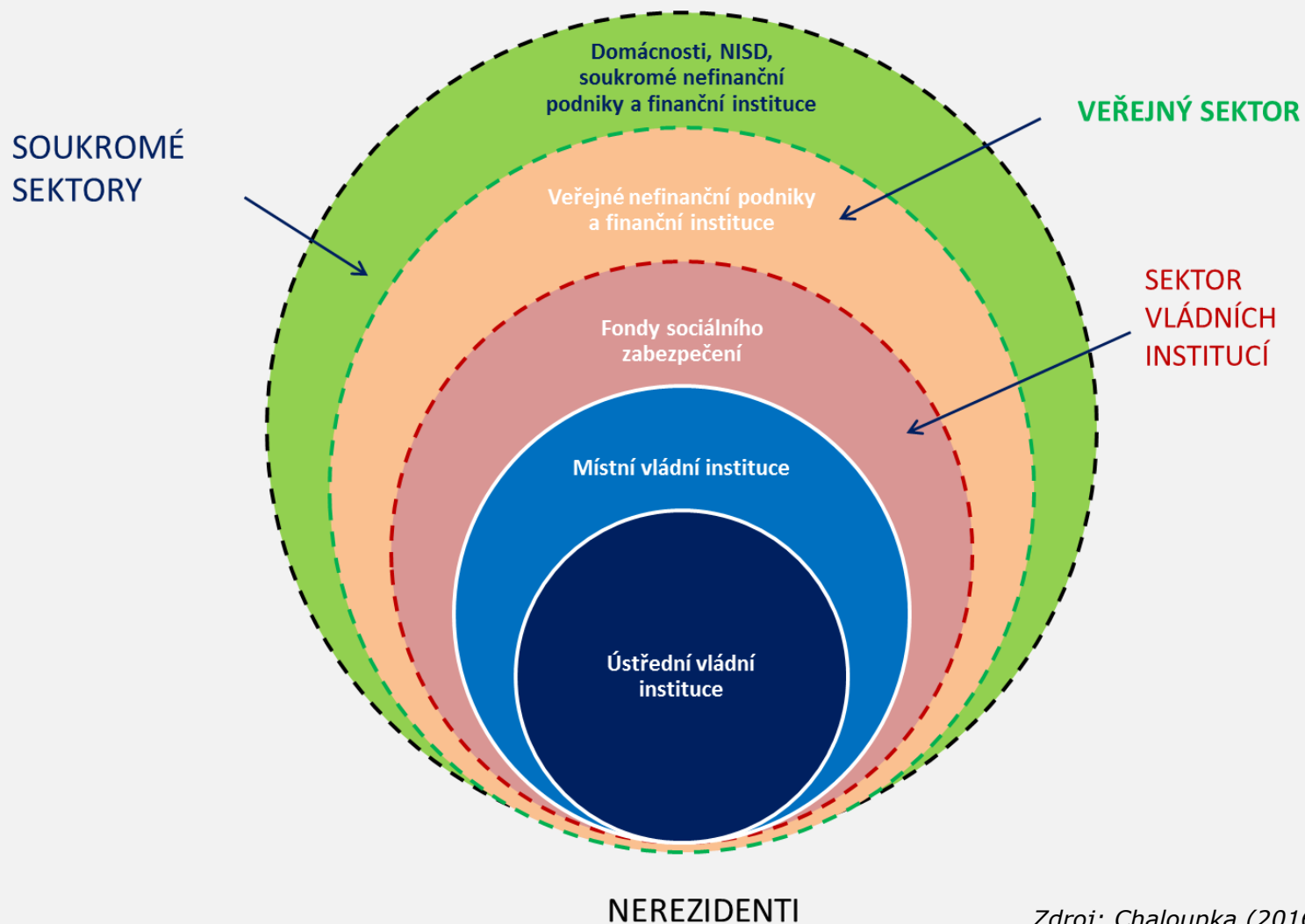

KRITÉRIA PRO ZAŘAZENÍ DO SEKTORU VLÁDNÍCH INSTITUCÍ

- Institucionální jednotka - oprávnění vlastnit aktiva, nabývat a pozbývat vlastnická práva, schopnost přijímat ekonomická rozhodnutí a vstupovat do ekonomických aktivit, za které nese přímou odpovědnost. Vede úplnou sestavu účtů.
- Ovládání (kontrola) - kontrola nad subjektem je schopnost určovat jeho obecnou politiku nebo program.
- Netržní výrobce - celou či převážnou část své produkce poskytuje zdarma nebo za ceny, které nejsou ekonomicky významné. Aby jednotka byla tržním výrobcem, musí pokrýt ze svých tržeb alespoň 50 % svých nákladů na produkci.

SCHÉMATICKÉ ZNÁZORNĚNÍ

SEKTOR VLÁDNÍCH INSTITUCÍ (S.13) – GENERAL GOVERNMENT

- jednotky vládních institucí,
- netržní neziskové instituce, které jsou kontrolovány jednotkami vládních institucí.
- **Jednotky vládních institucí:**
 - základní (primární) subjekty zastávající celostátní výkonné, zákonodárné a soudní pravomoci.
 - mimorozpočtové:
 - ostatní vládní instituce - jednotky se samostatnou právní subjektivitou a rozsáhlou autonomií vč. rozhodovací pravomoci. Jsou zpravidla založeny za účelem plnění zvláštních funkcí.
 - neziskové instituce, které jsou netržními výrobci a jsou kontrolovány jednotkami vládních institucí.
 - veřejné korporace, které jsou netržními výrobci a jsou kontrolovány jednotkami vládních institucí.

POČTY JEDNOTEK SEKTORU VLÁDNÍCH INSTITUCÍ

	2011	2012	2013	2014	2015
S.1311 ústřední vládní instituce	637	615	615	612	609
S.1313 místní vládní instituce	17 563	17 520	17 418	17 391	17 342
S.1314 fondy sociálního zabezpečení	13	12	12	12	12
S.13 vládní instituce	18 213	18 147	18 045	18 015	17 963

Zdroj: autor

3. TRANSAKCE

- Toky = události, které se staly během sledovaného období.
- Transakce – vychází z interakce mezi jednotkami. Mohou být i nepeněžní. Typy:
 - s produkty – původ (domácí produkce nebo dovozy) a užití produktů (mezispotřeba, končená spotřeba, tvorba kapitálu...),
 - rozdělovací – zachycují, jak je přidaná hodnota generovaná produkcí rozdělena mezi práci, kapitál a vládu; redistribuce důchodu a jmění (náhrady zaměstnancům, daně z výroby a dovozu, dotace, důchod z vlastnictví, běžné daně z důchodů a jmění, sociální příspěvky a dávky, ostatní běžné transfery)
 - finanční - čisté pořízení finančních aktiv nebo čistý vznik závazků.
 - ostatní – např. čisté pořízení nevyráběných nefinančních aktiv.

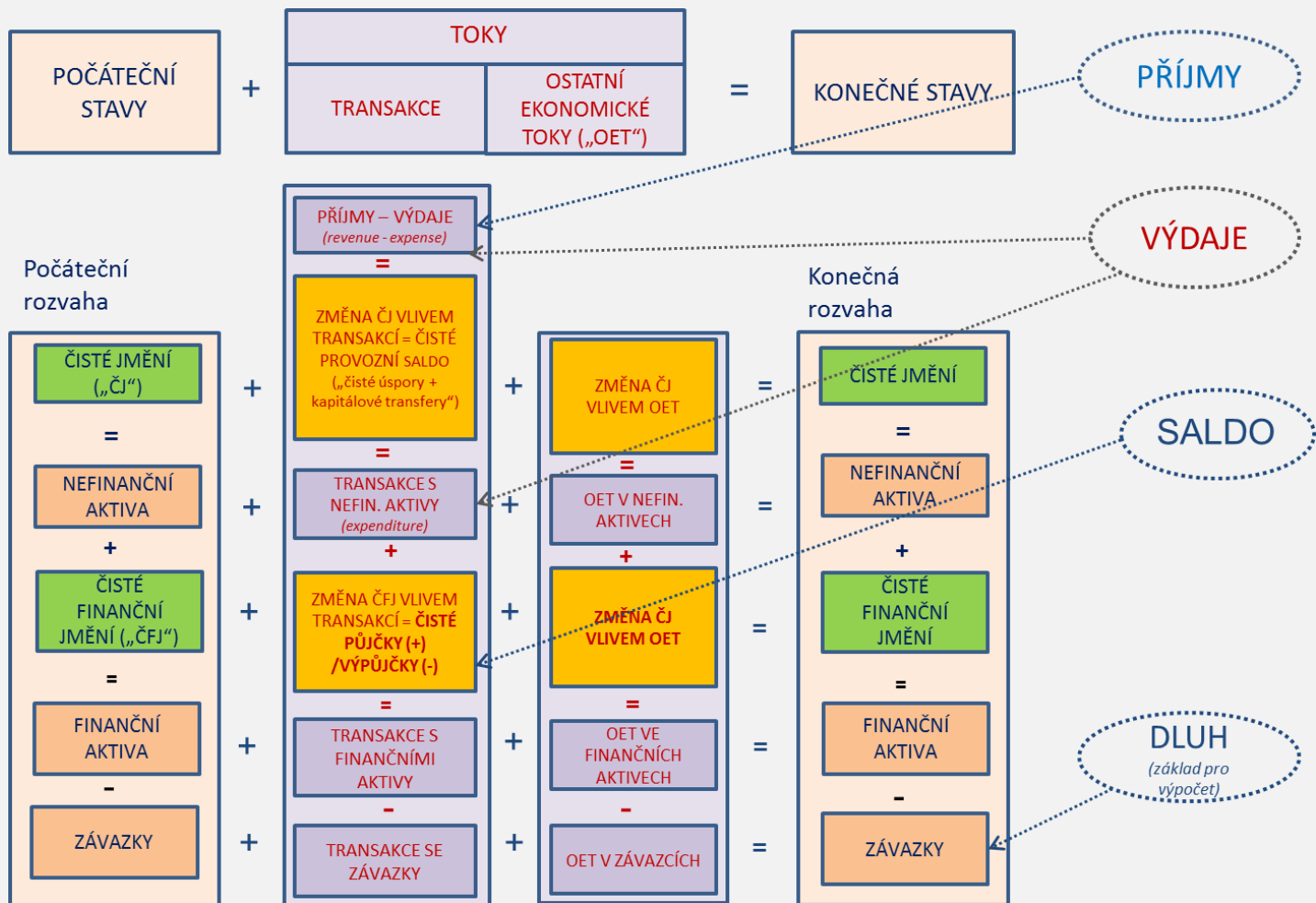
OSTATNÍ ZMĚNY AKTIV

- Ostatní změny v objemu aktiv a závazků (např. zemětřesení, objevení nerostných aktiv...)
- Přecenění (reakce na vývoj cen...)

STAVY

- Situace na začátku a konci sledovaného období.
- Aktiva
 - Finanční
 - Nefinanční
 - Vyrobená
 - Fixní
 - Zásoby
 - Cennosti
 - Nevyráběná
 - Hmotná
 - Nehmotná

SOUHRNNÉ SCHÉMA

ZÁSADY ESA2010

- Běžné účty: zdroje = transakce tvořící ekonomickou hodnotu jednotky či sektoru pravá strana, užití = transakce snižující ekonomickou hodnotu, levá strana
- Účty akumulace: změny pasiv a čistého jmění, pravá strana; změny aktiv, levá strana
- Podvojný zápis: každá transakce je zaznamenána 2x.
- Oceňování: jako referenční ocenění jsou využívány tržní ceny; pokud nejsou k dispozici tržní ceny či ceny analogických produktů použije se součet výrobních nákladů, pokud nejsou ani ty, potom diskontované přínosy.

ZÁSADY ESA2010

- Aktuální báze - okamžik, kdy se vytváří, přetváří či zaniká ekonomická hodnota nebo kdy vznikají, mění se či zanikají pohledávky a závazky.
- Aktualizace daní

Daň	Upřesnění	Časová úprava
Daň z přidané hodnoty	daňová povinnost	1 měsíc
	vratky daně	2 měsíce
	celní dluh	10 pracovních dnů
Spotřební daně	mimo tabák	10 pracovních dnů (v případě dovozu zboží)
	mimo tabák	2 měsíce (v případě uvedení zboží do volného oběhu)
	tabák	2 měsíce
	energetická	1 měsíc
Daň z příjmů právnických osob	srážková	1 měsíc
	z přiznání	8 měsíců (týká se pouze vyrovnání)
Daň z příjmů fyzických osob	závislá činnost	1 měsíc (8 měsíců vyrovnání daně)
	z přiznání	8 měsíců (týká se pouze vyrovnání)
	srážková	1 měsíc
Silniční daň		2 měsíce
Transferové daně	převod nemovitostí	3 měsíce
	dědická a darovací	12 měsíců
Daň z nemovitostí	-	Neprovádí se žádný časový posun
Příspěvky na sociální zabezpečení	sociální pojistné	1 měsíc
	zdravotní pojistné	1 měsíc

Pozn.: Časová úprava probíhá příslušným odečtením části inkasa daně za období v běžném roce t a přičtením příslušné části inkasa daně v roce t+1.
Zdroj: MF ČR.

- Konsolidace – vyloučení operací, které nastávají mezi jednotkami v okamžiku, kdy jsou tyto jednotky seskupovány.

4. SEKVENCE ÚČTŮ

I. Účet výroby	Užití	Účet výroby	Zdroje
	P.2 Mezispotřeba	P.1 Produkce	
	K.1 Spotřeba fix. kapitálu	D.21-D.31 Daně snížené o dotace na produkty	
	B.1g.n Přidaná hodnota		
II. Účty rozdělení a užití důchodů	Užití	Účet tvorby důchodů	Zdroje
	D.1 Náhrady za městnancům	B.1g.n Přidaná hodnota	
	D.2 Daně z výroby a dovozu		
	D.3 Dotace (výdajové)		
	B.2 Provozní přebytek		
II.1 Účty prvotního rozdělení důchodů	Užití	Účty rozdělení prvotních důchodů	Zdroje
		B.2 Provozní přebytek	
		D.1 Náhrady za městnancům	
		D.2-D.3 Čisté daně z výroby a dovozu	
	D.4 Důchody z vlastnictví	D.4 Důchody z vlastnictví	
	B.5 Národní důchod (saldo prvotních důchodů)		
II. Účty druhotného rozdělení důchodů	Užití	Účet druhotného rozdělení důchodů	Zdroje
Účet přerozdělení natural. důchodů	D.5 Daně z důchodu a ost. běžné daně	B.5 Národní důchod (saldo prvotních důchodů)	
Naturální sociální transfery	D.61 Sociální příspěvky	D.5 Daně z důchodu a ost. běžné daně	
	D.62 Sociální dávky (peněžní)	D.61 Sociální příspěvky	
	D.7 Ostatní běžné transfery	D.62 Sociální dávky (peněžní)	
Upravený DD	B.6 Disponibilní důchod	D.7 Ostatní běžné transfery	
Účet užití uprav. DD	Užití	Účet užití disponibilního důchodu	Zdroje
Skutečná konečná spotřeba	P.3 Výdaje na konečnou spotřebu	B.6 Disponibilní důchod	
Úspory	P.31 Výdaje na individuální spotřebu		
	P.32 Výdaje na kolektivní spotřebu		
	B.6 Úspory		
III. Účty akumulace	Změny aktiv	Kapitálový účet	Změny pasív a čistého jmění
	P.51 Tvorba hrubého fixního kapitálu	B.6 Úspory	
	P.52 Změna stavu zásob	D.9 (+) Kapitálové transfery příjmové	
	P.53 Čisté pořízení cenností	D.9 (-) Kapitálové transfery výdajové	
	K.2 Čisté pořízení nevyroběných aktiv		
	K.1 Spotřeba fixního kapitálu		
	B.9 Čisté půjčky (+) / čisté výpůjčky (-)		

PODROBNĚJŠÍ CHARAKTERISTIKA ÚČTŮ

- Běžné účty:
 - Účet výroby (saldo: hrubá přidaná hodnota)
 - Účet tvorby důchodu (saldo: hrubý provozní přebytek) - nakolik je přidaná hodnota schopna pokrýt náhrady zaměstnancům a daně na produkci a vytvářet provozní přebytek
 - Účet rozdělení prvotních důchodů (saldo: národní důchod) - rozdělení mezi výrobní faktory (L a K) a vládu.
 - Účet druhotného rozdělení důchodů (saldo: hrubý disponibilní důchod) – znovurozdělení salda prvotních důchodů mezi sektory prostřednictvím daní z příjmů a majetku, sociálními příspěvky a dávkami a běžnými transfery.
 - Účet užití disponibilního důchodu (saldo: hrubé úspory) – užití na konečnou spotřebu a úspory.

PODROBNĚJŠÍ CHARAKTERISTIKA ÚČTŮ

- Účty akumulace:
 - Kapitálový účet (saldo: čisté půjčky / výpůjčky), účet změn čistého jmění vlivem úspor a tvorby kapitálu a účet pořízení nefinančních aktiv ($I > S$ → příslušný sektor si musí vypůjčit zdroje k profinancování deficitu)
 - Finanční účet (saldo mezi pohledávkami a závazky → čisté půjčky / výpůjčky) – levá strana = pořízení finančních aktiv snížené o jejich úbytky; pravá strana = vzniklé závazky snížené o jejich splátky.

PŘÍJMY

- zvyšují čisté jmění a mají kladný dopad na čisté půjčky / čisté výpůjčky
- Celkové příjmy = celkové daně (D.2 + D.5 + D.91) + celkové soc. příspěvky (D.61) + celkový prodej výrobků a služeb (P.11 + P.12 + P.131) + ostatní běžné příjmy (D.39 + D.4 + D.7) + ostatní kapitálové příjmy (D.92 + D.99)

VÝDAJE

- záporný dopad na čisté jmění a čisté půjčky / čisté výpůjčky
- Celkové výdaje = mezipotřeba (P.2) + náhrady zaměstnancům (D.1) + úroky (D.41) + sociální dávky jiné než naturální sociální transfery (D.62) + naturální sociální transfery prostřednictvím tržních výrobců (D.632) + dotace (D.3) + ostatní běžné výdaje (D.4 – D.41 + D.5 + D.7 + D.8) + kapitálové výdaje (P.5 + NP + D.92 + D.99)

-

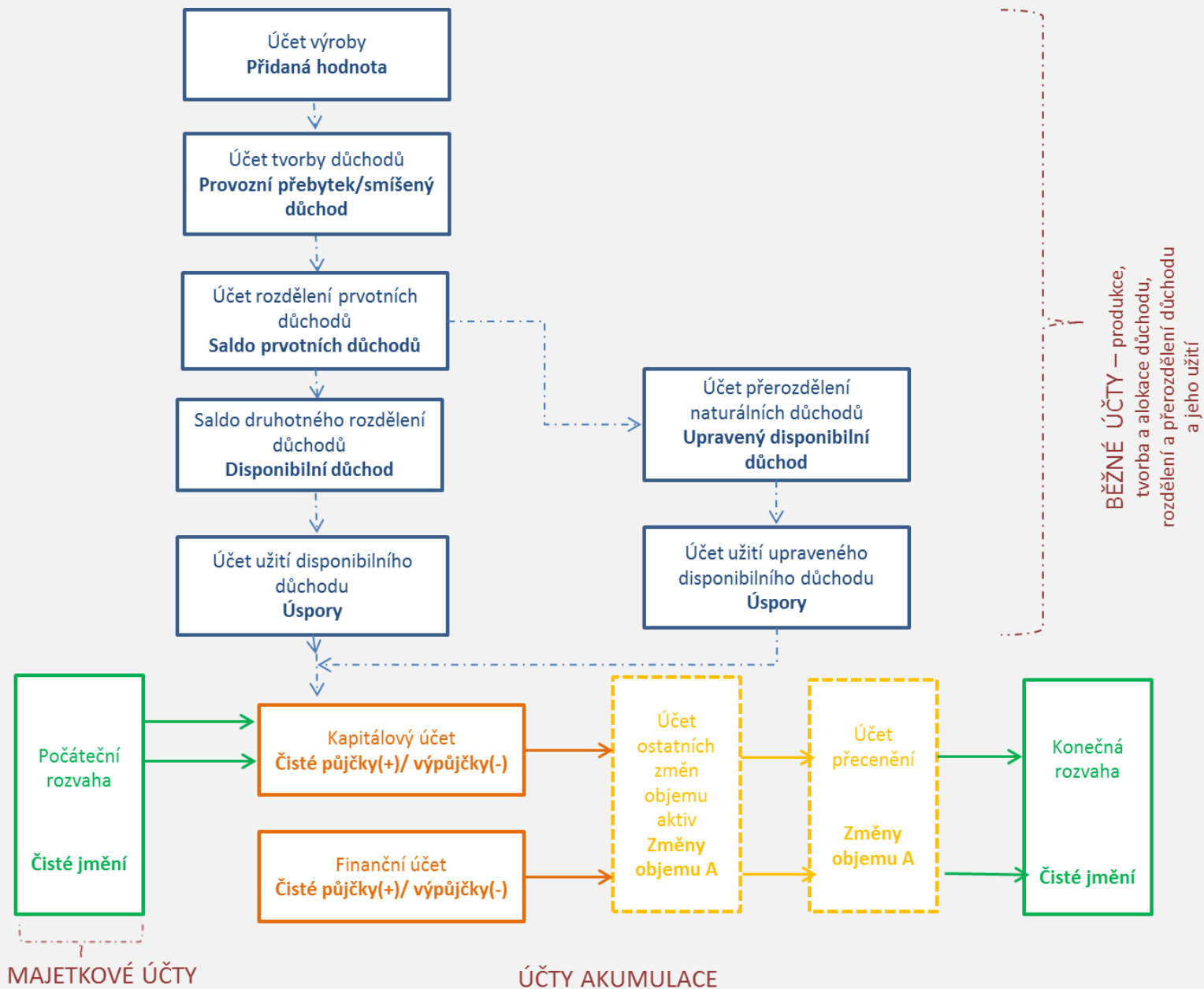
ÚČTY SEKTORU VLÁDNÍCH INSTITUCÍ

- Viz ČSÚ
- <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.sek>
- Funkční členění COFOG
- http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.gov_c?mylang=CZ

FINANČNÍ ÚČET

- Změny aktiv, pasív a čistého jmění pro jednotlivé finanční transakce.
- Ilustruje, jak sektor vládních institucí financuje svůj deficit (emise dluhopisů, půjčky).

<i>Změny aktiv</i>	<i>Finanční účet</i>	<i>Změny pasív a čistého jmění</i>
Čistá změna finančních aktiv		Čistá změna finančních pasív
Měnové zlato		Oběživo a depozita
Zvláštní práva čerpání		Cenné papíry jiné než účast
Oběživo a depozita		Úvěry
Cenné papíry jiné než účasti		Akcie a ostatní účasti
Úvěry		Pojistné technické rezervy
Akcie a ostatní účasti		Ostatní závazky
Pojistné technické rezervy		
Ostatní pohledávky		
		B.9 Čisté půjčky (+) / čisté výpůjčky (-)

5. ČISTÉ PŮJČKY /VÝPŮJČKY

PŘÍJMY

Daně (D.2+D.5+D.91r)

Sociální příspěvky (D.61)

Prodej výrobků a služeb
(P.11+P.12+P.131)

Ostatní běžné příjmy
(D.3+D.4+D.7)

Ostatní kapitálové příjmy
(D.92r+D.99r)

VÝDAJE

Mezispotřeba (P.2)

Náhrady zaměstnancům (D.1)

Úroky (D.41)

Dotace (D.3)

Sociální dávky (D.62)

Ostatní běžné výdaje
(D.2+D.4-D.41+D.5+D.7+D.8)

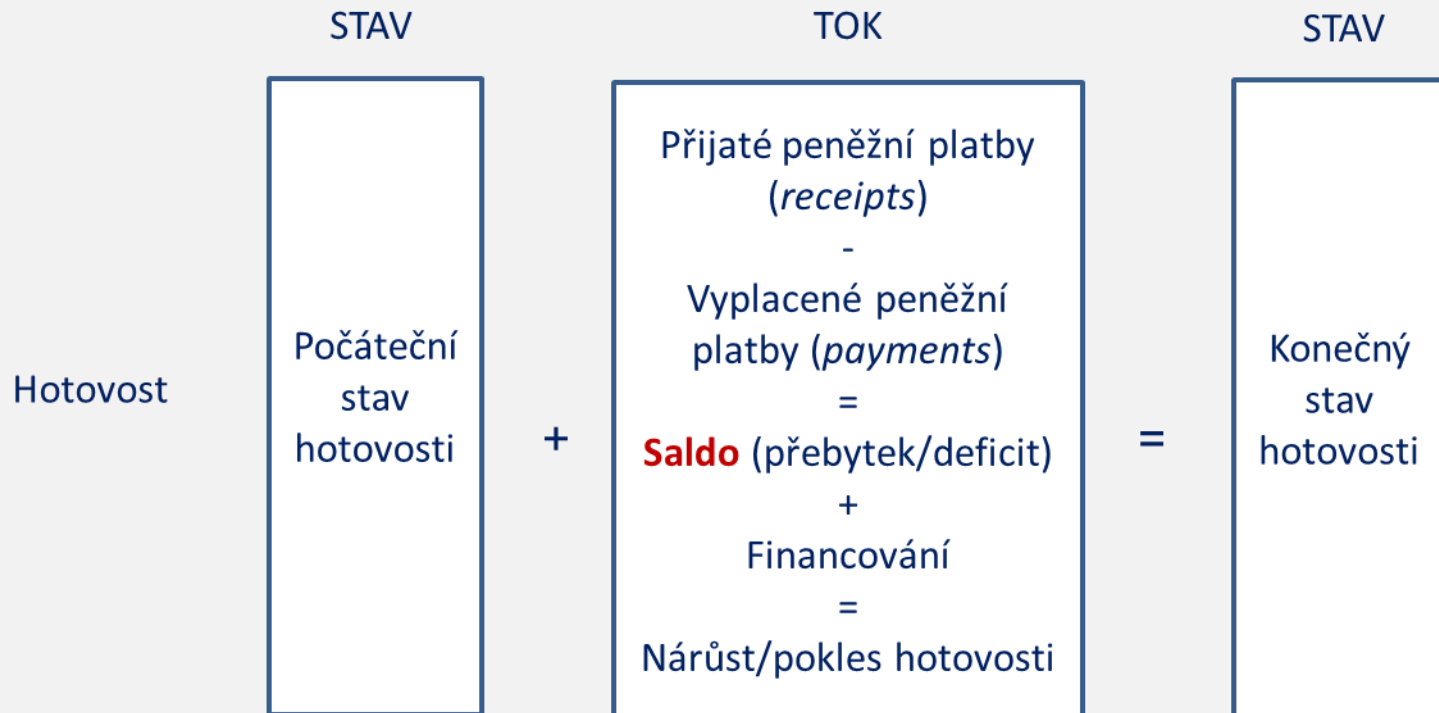
Naturální sociální transfery (D.632+P.31)

Kapitálové výdaje (P.5+NP+D.92p+D.99p)

=

Čisté půjčky / výpůjčky

HOTOVOSTNÍ KONCEPT

DLUH

- Dluh podle ESA 2010 – konsolidovaný součet všech závazků sektoru S.13 v tržní hodnotě.
- Maastrichtský hrubý dluh = konsolidovaný součet všech závazků sektoru vládních institucí ve jmenovité hodnotě, které vznikly na základě přijatých vkladů, emitovaných cenných papírů (bez akcií) a přijatých půjček = oběživo a vklady (AF.2) + cenné papíry jiné než akcie (AF.33) + půjčky (AF.4)
- Neobsahuje proti dluhu dle ESA 2010 ostatní závazky, nesplacené úroky a finanční deriváty.
- Čistý dluh – rozdíl mezi hrubým maastrichtským dluhem a likvidními finančními aktivy.

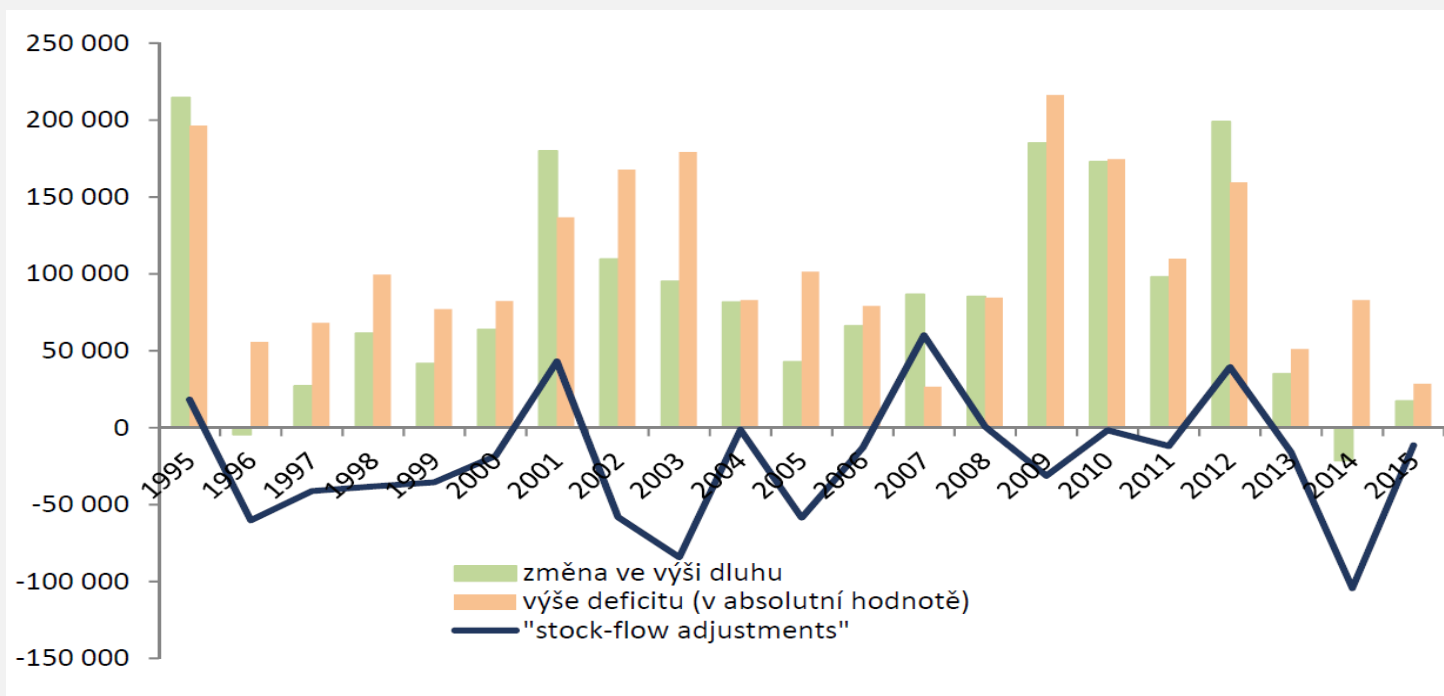
VZTAH DEFICITU A DLUHU

- Deficit není jediným faktorem, který ovlivňuje výši dluhu.
- Saldo je aktuální, deficit hotovostní.
- Stock Flow Adjustment.
- Metodické rozdíly:
 - Deficit vypočtem na základě salda transakcí. Neobsahuje vliv přecenění a ostatních změn, které nebyly v rámci finančního účtu uvažovány.
 - Čisté pořízení finančních aktiv – např. příjmy z privatizace, které nevedou k čisté změně finančních aktiv, neboť majetková účast je směňována za oběživo. Získané peněžní prostředky však mohou být používány na financování deficitu bez nutnosti emitovat dluhopisy nebo přijímat nové půjčky, tj. bez zvyšování dluhu.
 - Změna ostatních „nedluhových“ pasiv vlivem transakcí (např. církevní restituce, které měly přímý dopad na saldo hospodaření, nevedly však k růstu zadlužení, neboť tento imputovaný výdaj byl spojen s růstem v položce „ostatní závazky“).

VZTAH DEFICITU A DLUHU

- Akruální princip - emise dluhu v nižší/vyšší hodnotě než je nominální hodnota, což má vliv na saldo a nikoli na dluh.
- Přeřazení subjektů do sektoru vládních institucí.
- Statistické diskrepanci – spolehlivost dat

VZTAH DEFICITU A DLUHU, ČR – 1995 AŽ 2015 (V MIL. KČ)

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Do jakého sektoru jsou řazeny následující organizace a proč? Letiště Praha, ČEZ, Budějovický Budvar, Fakultní nemocnice v Motole.
- Srovnejte hotovostní saldo státního rozpočtu za rok 2017 s výsledkem hospodaření subsektoru ústředních vládních institucí? Proč se od sebe liší?
- Navrhněte, které položky vládní finanční statistiky by bylo vhodné použít pro výpočet daňové kvóty.

POUŽITÁ LITERATURA

- HRONOVÁ, Stanislava, SIXTA, Jaroslav, FISCHER, Jakub, HINDLS, Richard (2019): Národní účetnictví (Od výroby k bohatství). I. vyd. Praha : Nakladatelství C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-738-5.
- Stránky ČSÚ
- <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>